

Modern Approaches and Methods of Measuring Social Status

UDC: 316.443

DOI: <https://doi.org/10.15421/172464>**Dzirkvadze Timur**Master, <https://orcid.org/0009-0002-4325-0387>, dzirkvadze.tm@gmail.com*Donetsk State University of Management (Kyiv, Ukraine)*

Abstract

Relevance. In sociological practice, there is still a lack of sufficiently universal methods for assessing the social status of respondents, which makes this important characteristic unpopular in sociological research. However, social status, as a primary characteristic of respondents, could provide a more realistic picture of the distribution of public opinion among representatives of different population groups.

Objective. The aim of this article is to review the main approaches and methods for measuring social status for their use in empirical sociological research.

Results. The presented studies used two main methods for determining an individual's social status. The first approach is based on a large set of variables, with income and education level being the primary factors. The second approach focuses on the professional status of the individual, where the main differentiating characteristics are job complexity and skill level. The author notes that understanding the complexity of measuring social status is important for sociological research. Thus, the use of a series of intermediate indirect indicators instead of direct questions about social and professional status is considered, allowing for the avoidance of significant errors in the operationalization of professional status. The empirical model for reproducing social status includes elements such as the respondent's social status at the time of the survey, historical generations, and the status of the parental family. This model allows for the consideration of various factors affecting social status throughout the respondent's life, such as professional status, education level, and type of settlement.

The author also examines single-criterion and multi-criterion indicators of social status.

Conclusions. The article reviews existing methods and approaches to measuring social status, highlighting their advantages and disadvantages, and proposes an author's model for measuring social status, which, according to the author, provides more accurate and reliable results, contributing to a deeper understanding of social structure and dynamics in society.

Keywords: research methodology, classification, stratification, social mobility

Сучасні підходи та методики вимірювання соціального статусу

Дзірквадзе Тімур*Донецький державний університет управління (Київ, Україна)*

Анотація

Актуальність. У соціологічній практиці досі відсутні достатньо універсальні методи для оцінки соціального статусу респондента, що робить цю важливу характеристику непопулярною при проведенні соціологічних досліджень. Хоча саме соціальний статус, як основна характеристика респондента могла б дати більш реальну картину розподілу суспільної думки серед представників різних груп населення.

Мета. Метою даної статті є розгляд основних підходів та методик вимірювання соціального статусу для застосування їх у емпіричних соціологічних дослідженнях.

Результати. У представлених дослідженнях було використано два основні способи визначення соціального статусу індивіда. Перший підхід базується на великому наборі змінних, де головними є дохід та рівень освіти. Другий підхід акцентує увагу на професійному статусі індивіда, де основними характеристиками диференціації є складність праці та рівень кваліфікації.

Автор зазначає, що розуміння складності виміру соціального статусу є важливим для соціологічних досліджень. Так, розглядається використання серії проміжних непрямих показників замість прямих запитань щодо соціального та професійного статусу, що дозволяє уникнути суттєвих помилок при операціоналізації професійного статусу, та емпірична модель відтворення соціального статусу, яка включає такі елементи як соціальний статус респондента на момент опитування, історичні покоління та статус батьківської сім'ї. Ця модель дозволяє враховувати різні чинники, що впливають на соціальний статус протягом життєвого шляху респондента, такі як професійний статус, рівень освіти та тип поселення.

Автор статті також розглядає однокритеріальні та мультикритеріальні показники соціального статусу.

Висновки. У статті надано огляд існуючих методик та підходів до вимірювання соціального статусу, висвітлено їх переваги та недоліки, а також пропонується авторська модель вимірювання соціального статусу, яка, на думку автора, дозволяє отримати більш точні та надійні результати, що сприяють глибшому розумінню соціальної структури та динаміки в суспільстві.

Ключові слова: методологія дослідження, класифікація, стратифікація, соціальна мобільність

Стаття надійшла / Article arrived: 24.05.2024

Схвалено до друку / Accepted: 30.06.2024

Вступ.

Соціальний статус є одним із центральних понять у соціологічних дослідженнях, оскільки він визначає положення індивіда в соціальній ієрархії та впливає на його доступ до різних ресурсів та можливостей. Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю розробки надійних методів вимірювання соціального статусу, які б дозволяли точно оцінити соціальну стратифікацію та мобільність у сучасному суспільстві. Це, у свою чергу, сприятиме більш глибокому розумінню соціальної структури та динаміки.

Метою даної статті є розгляд основних підходів та методик вимірювання соціального статусу для застосування їх у емпіричних соціологічних дослідженнях.

Розуміння соціального статусу, його складових та методів його оцінки є ключовим для проведення якісних соціологічних досліджень та аналізу соціальних процесів.

Для досягнення цієї мети статті використовуються такі методи дослідження: аналіз наукової літератури, порівняльний аналіз різних методик вимірювання соціального статусу та емпіричне тестування обраних методик. Важливими аспектами даного дослідження є також аналіз наявних теоретичних підходів до визначення соціального статусу та їх практичне застосування.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Аналіз літератури свідчить про те, що питання вимірювання соціального статусу активно досліджувалися багатьма науковцями. Наприклад, П. Блау у своїй роботі «Нерівність і гетерогенність» розглядає соціоекономічний індекс, який базується на доходи та рівні освіти, як ключові індикатори соціального статусу (Блау, 2017, р. 107). Водночас Дж. Блейлок у своєму дослідженні «Методи соціологічного дослідження» рекомендує використовувати проміжні непрямі показники для оцінки соціального статусу, щоб уникнути помилок операціоналізації (Blalock, 2018, р. 362).

В. А. Бондаренко у своїй праці «Соціальна стратифікація» пропонує емпіричну модель, яка враховує соціальний статус респондента на момент опитування, історичні покоління та статус батьківської сім'ї (Бондаренко, 2019, с. 234). Крім того, у роботі Дж. Голдторпа «Соціальна мобільність і класова структура» аналізується професійний статус індивіда, підкреслюючи значення складності праці та рівня кваліфікації (Goldthorpe, 2020, р. 171).

В. В. Кривошеїн звертає увагу на особливості застосування опитувальних методик в електоральних дослідженнях (Кривошеїн, 2023). Ці та інші дослідження формують теоретичну основу для подальших емпіричних досліджень соціального статусу в сучасному суспільстві.

Результати дослідження.

У соціології соціальний статус індивіда складається із трьох складових – влади, матеріального становища і престижу. Парадокс полягає в тому, що ця загальновизнана теорія до недавнього часу не знаходила застосування в емпіричних дослідженнях, тому що характеристики влади і престижу погано піддаються формалізації. Якщо для матеріального становища розроблені точні критерії вимірювання, то надійні оцінки характеристик влади і престижу вдається отримати тільки на рівні локальних колективів.

Розуміння соціального статусу індивіда.

У представницьких дослідженнях найбільшого поширення набули два способи визначення соціального статусу індивіда. У першому випадку статус визначають, виходячи з великого набору змінних, головними з яких є дохід і рівень освіти. Прикладом такого підходу може служити «соціоекономічний індекс» П. Блау. У другому ж підході акцент робиться на професійному статусі індивіда, при цьому як основні диференціюючі характеристики використовуються складність праці і рівень кваліфікації. Інколи для досягнення більшої реальності одержуваних соціальних шарів вносяться корегування з урахуванням соціально-економічних відмінностей, закріплених за конкретними професіями (Паніна, 2007, с. 200).

У літературі існують дві альтернативні точки зору. Структуралістська розглядає індивідів як елементи соціальної структури, чії дії детерміновані місцем в системі соціально-економічних стосунків. Згідно іншої точки зору індивід – це активний суб'єкт, який переслідує свої цілі, використовуючи ресурси, що є в наявності.

Обидва підходи досліджують процеси, що протікають в соціальній структурі, як сукупний результат соціальних дій окремих акторів – переміщень між статусними позиціями. Важлива відмінність полягає в значущості, яку ці підходи приписують чинникам, що визначають соціальну мобільність індивіда. Для прихильників другого підходу найбільш показовими представляються ресурси, що є у розпорядженні актора, при цьому концепція ресурсів часто редукується до особових і соціально-психологічних якостей індивіда.

Прибічники першого підходу, навпаки, справедливо вказують, що індивідуальна дія є насамперед результатом соціальних змінних, а не особових характеристик.

Нерівність, що склалася в етнократичному суспільстві, відтворює себе у формах, адекватних новій системі суспільних стосунків.

З погляду практичного застосування концепції відтворення до вивчення динаміки соціальної нерівності перспективно виділити три рівні: 1) соціетальний (відтворення суспільства загалом як

системи); 2) макрорівень, де ядром змін виступає відтворення соціальної структури та мікрорівень, на якому механізмом змін є відтворення соціального статусу індивідів, інакше кажучи статусне відтворення. Під відтворенням соціального статусу мається на увазі формування індивідів як суб'єктів суспільних стосунків – підготовка їх до виконання суспільно необхідних економічних, політичних та інших функцій. Латентне соціальне відтворення виявляється в переміщенні індивідів між різними позиціями в соціальній структурі суспільства, тобто в мобільності (Тюльпа, 2016, с. 83).

Одними з перших вивчати відтворювальні процеси емпіричним шляхом спробували соціологи-урбаністи. В урбансоціології (Gottdiener, Nohle, & King, 2019, p. 145) предметом досліджень була здатність територіальної спільноти забезпечити розширене відтворення людини як продуктивної сили і як особистості. Проте динамічна складова, що описує зміни в соціальній структурі, в цих роботах розвитку не отримала. Дослідження зосереджувалися на окремих відтворювальних підсистемах міста – системі освіти (Ханшмідт) і виробничій інфраструктурі або на окремих аспектах відтворення

– внутрішньосімейних стосунках (Мюллер), використанні вільного часу (Мітрікас) та ін.

Емпіричну модель відтворення соціального статусу запропонував В. А. Бондаренко (2019, с. 234).

Логічним ядром емпіричної моделі є основні теоретичні уявлення про процес відтворення. Її головними елементами є (Бондаренко, 2019, с. 237):

- соціальний статус респондента на момент опитування – інтегральна характеристика, об'єднуюча інформацію про владний, матеріальний і культурний ресурси респондента;
- історичні покоління – вікові групи, виділені відповідно до історичного періоду, на який припала професійна соціалізація респондента;
- статус батьківської сім'ї – характеристика соціального середовища, в якому відбувалася первинна соціалізація респондента, іншими словами його соціальне походження.

Як чинники відтворення на різних етапах життєвого шляху респондента розглядаються: професійний статус; рівень освіти; тип поселення респондента. Логічні стосунки між елементами моделі приведені на рис. 1.

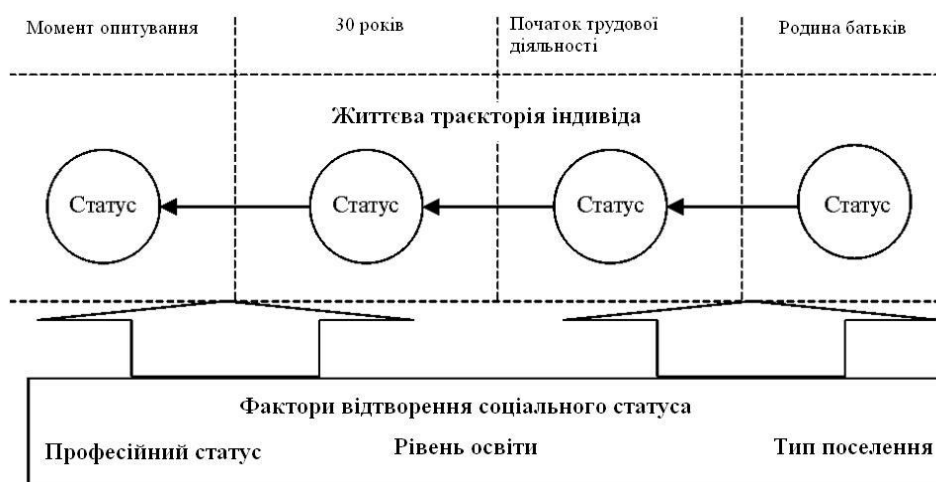

Рис. 1. Емпірична модель суспільного відтворення соціального статусу (Бондаренко, 2019)

Моделюючи процес відтворення індивіда, виділяється в ньому чотири ключові етапи: початок навчання в школі; початок трудової діяльності; 30 років; момент опитування.

Слід зазначити, що виникає деяка умовність, коли безперервний процес, що охоплює весь життєвий шлях респондента, розділяється на дискретні інтервали. Але подібне розчленовування представляється виправданим, оскільки неможливо провести репрезентативне дослідження, яке б повністю описувало життєвий шлях респондента, враховуючи всі індивідуальні

злами. Такі проекти поки лежать в полі діяльності якісної соціології, висновки якої не претендують на репрезентативність.

Американські дослідники просунулися в моделюванні соціальних класів споживачів (так само як і в маркетингу в цілому в силу більш тривалої історії вільної ринкової економіки в цій країні). У міру просування України по шляху демократизації економіки і політики, глобалізації ринкових стосунків американські моделі оцінки соціального статусу збільшують свою актуальність для української науки.

Аналіз підходів до вимірювання соціального статусу. Існує два основні підходи у вимірюванні статусу:

1. Заснований на одному вимірюванні – такий що використовує однокритеріальний показник статусу.

2. Комбінація декількох вимірювань, при цьому використовується мультикритеріальний (інтегральний) показник.

Однокритеріальні показники (single-item indexes) оцінюють соціальний статус, ґрунтуючись на одному вимірюванні. На ділі загальний статус індивідуума визначається декількома вимірюваннями. Тому однокритеріальні показники зазвичай менш точні в прогнозі індивідуальної соціальної позиції в суспільстві, ніж добре розроблені мультикритеріальні показники. Проте однокритеріальні показники дозволяють оцінити дію конкретного виміру статусу на процес споживання. Існує три найбільш загальних однокритеріальних вимірів: 1) рід занять; 2) освіта; 3) дохід (Sudman, Bradburn, & Wansick, 1992, p. 211).

Вибір дослідником одного з цих критеріїв для вимірювання, визначається специфікою дослідницького завдання.

Рід занять (occupation) – найбільш широко використовуваний однокритеріальний показник в маркетингових дослідженнях. Відповідь на питання «Чим ви займаєтесь?» дозволяє оцінювати та ідентифікувати індивідуума, зробити висновок про його життєвий стиль. Заняття асоціюється з освітою і доходом, хоча асоціація не така сильна, як раніше.

Тип роботи, що виконується, і тип людей, з якими працює індивідуум, прямо впливають на той життєвий стиль, якому віддається перевага цим індивідуумом. Ці люди взаємодіють і зазвичай погоджуються один з одним в питаннях значущості різних видів діяльності, інтересів і майна, а також в питаннях розміщення сімейних ресурсів для реалізації відповідних цілей. Люди однієї групи зайнятості мають схожий доступ до засобів формування життєвого стилю. Використання дозволів, фінансова незалежність, знання і влада часто спільні для категорій зайнятості.

Освіта традиційно високо цінується в культурі розвинених країн. У США це основний шлях для соціальної мобільності вгору, аналогічна тенденція формується і в Україні. Для багатьох продуктивних категорій освіта – прямий вимірник статусу споживача. Освіта використовується як компонент в декількох мультикритеріальних показниках.

Крім того, освіта може впливати на смаки, цінності та стиль обробки інформації в процесі прийняття рішень.

Рівень освіти може оцінюватися від неповної середньої школи до наукового ступеня. Освітній рівень корелює як із зайнятістю (посада і місце роботи), так і з доходом. Освіта впливає на життєвий стиль. Проте освіта рідко забезпечує абсолютне пояснення зразків поведінки.

Використання показника доходу спричиняє проблему вибору, який дохід враховувати:

- індивідуальний або сімейний;

- до або після податків;

- зарплату або загальний дохід (плюс дивіденди на акції, відсотки по банківських внесках).

Багато індивідуумів можуть не знати точно свого доходу або не хочуть його розкривати. Тому відповідають на питання неправильно, що знижує надійність оцінки.

Надійність показника доходу як вимірника статусу неабсолютна. Високий дохід може супроводжуватися менш високими оцінками по параметру зайнятості, наприклад, для відомих зірок естради, високооплачуваних спортсменів, фотомоделей і т.д. Дохід, поза сумнівом, значущий для підтримки життєвого стилю. Вищий статус пов'язаний скоріше з високими доходами, ніж з низькими. Проте дохід не визначає життєвий стиль повністю.

Отже, з огляду на все це варто розглянути такий комплексний показник, як соціальний статус, який здатний об'єднати усі три попередньо згадані показники.

Що стосується використання соціального статусу респондентів, то основні труднощі виникають на етапі виділення номінацій соціального статусу, його операціоналізації, бо соціальний статус багатоплановий та динамічний поняття, яке замикає на собі комплекс соціальних та демографічних характеристик. П. Сорокін указує, що, якщо члени якогось суспільства розділені на різні групи за родом їхньої діяльності, заняттям, а деякі професії при цьому вважаються більш престижними в порівнянні з іншими і якщо члени тієї або іншої професійної групи діляться на керівників різного рангу й на підлеглих, то така група професійно диференційована незалежно від того, чи обираються начальники або призначаються, чи дістаються їм їхні керівні посади в спадщину або завдяки їхнім особистим якостям (Sorokin, 2019, p. 256).

Сьогодні стратифікаційні теорії використовуються для концептуального опису професійного статусу. Так, широко відома схема, відповідно до якої професійна приналежність розрізняється по п'яти групах: високоосвічені професіонали; низькоосвічені професіонали, а також службовці, що виконують рутинну роботу; самозайняті люди; робітники високої й низької кваліфікації; некваліфіковані робітники. У пропонованому підході сполучаються дві системи координат: рід діяльності й рівень освіти, тому що між ними існує тісний зв'язок. Але в даній класифікації відсутні такі важливі групи, як пенсіонери, студенти, а також непрацюючі люди.

Фонд «Суспільна думка» вивчив можливі труднощі, з якими зіштовхується респондент, працюючи з питанням про його сферу діяльності й займаної посади (Лапшова, 2018, с. 110).

Одна з найбільш яскравих особливостей питань про професійний статус полягає в тому, що вони нашоухують респондента на міркування про власне життя, про досягнуте положення й перспективи набагато частіше, ніж більш підходящі для цього питання про місце в сьогоднішнім житті й поданнях про майбутнє.

Властивість питань про професійний статус «відкривати» внутрішній світ співрозмовника, підшоухувати його до розповіді про себе.

З одного боку, як явна перевага питання, що дозволяє встановити теплі, довірчі відносини з респондентом. Уже давно відзначено, що немає більш вдячної теми для отримання вичерпної інформації про співрозмовника, ніж історія його особистого життя, його родини.

Мабуть, першим звернув увагу на важливість приватної сфери Ф. Ле Пле. Він, починаючи розмову з незнайомими людьми, завжди розпитував про сімейні історії, що дозволяло не тільки перебороти зайве відчуження, але й одержати потрібну інформацію для точного розуміння тих або інших слів і відповідей людини (Калашнікова, 2018, с. 34). Можна помітити, що професійна кар'єра становить єдине ціле із частками, найбільш дорогими й значущими для людини подіями. Відповідно, питання про зайнятість і професійну кар'єру вкупі з питаннями про родину й особисте життя можна використати в спеціалізованих дослідженнях як вступні конструкції, що дозволяють перебороти комунікативні бар'єри й знайти спільну мову з респондентом.

З іншого боку, розгорнуті відповіді, що викликають безліч не пов'язаних з безпосереднім семантичним завданням тем, можуть свідчити й про недостатню якість питання, недоробки у методиці.

Нерідкі випадки, коли у відповіді присутні оповідання про минулу або попередню трудову діяльність:

Частіше про минулі роботи розповідають тимчасово непрацюючі або пенсіонери. Робота – найсильніший фактор для формування соціальної ідентичності. Соціальне «я» визначається не родиною, друзями, прочитаними книгами або отриманою освітою, а соціальним статусом, дійсною або минулою посадою, значимістю й обсягом виконуваних робіт. Інакше кажучи, працюючи, беручи участь у трудовій діяльності, людина не просто досягає якихось успіхів у житті, вона стає соціальним агентом і формує своє соціальне «я», систему подань про себе й свої ролі в цьому житті й у цьому світі.

Розуміння складності виміру такої змінної, як соціальний статус, досить поширене у соціологічному середовищі. Так, Дж. Блейлок зауважує, що для рішення даного завдання прямі запитання у формі номінацій соціального й професійного статусу доцільно замінити на серію проміжних, непрямих показників, а теоретичні гіпотези формулювати

в термінах непрямих змінних, а неномінальних соціально-демографічних факторів (Blalock, 2018, р. 362). Тоді рід занять індивіда буде виступати як «причинний індикатор» інших змінних, що фіксуються – життєвого досвіду, знань, умінь. Професійний статус – складний конструкт, «лобова», пряма операціоналізація якої може призвести до істотних помилок. Більшість респондентів розглядають професійні досягнення як показник життєвої успішності, а вибір тієї або іншої професії – як можливість самореалізації.

Таким чином, питання про соціальний статус і соціальний стан, що входять у стандартний набір соціально-демографічних характеристик, одночасно є індикаторами соціального самопочуття.

Багато моніторингових служб для питань про соціальний статус або рід діяльності використовують свої типології. Але респондентам не завжди виявляється зрозумілим групування декількох сфер діяльності в одному закритті (навіть якщо за таким рішенням лежать певні теоретичні або методичні міркування). Наприклад, чому в одну рубрику потрапили такі сфери трудової діяльності, як освіта, медицина й фінанси або ж будівництво, транспорт і зв'язок? Наскільки правомірні такі узагальнення?

Фонд «Суспільна думка» у даній ситуації пропонує розбити тестове запитання як мінімум на два. Однією змінною фіксувати зайнятість респондента: «У цей час Ви працюєте, навчаєтесь, займаєтесь домашнім господарством, тимчасово не працюєте або перебуваєте на пенсії?» І варіанти відповіді: працюю, навчаюсь, займаюсь домашнім господарством, тимчасово не працюю, пенсіонер. Другу змінну зорієнтувати на специфіку роботи – з відповідними закриттями: «Ви працюєте за наймом на приватному або державному підприємстві, самостійно ведете бізнес, перебуваєте на державній або військовій службі?» Хоча самі автори вказують, що свідомо відмовляються від прийнятої у Фонді «Суспільна думка» формулювання про рід занять: «Який основний рід Ваших занять у цей час?» За гаданою лаконічністю ховається концепт «рід занять», що без пред'явлення варіантів відповідей викликає надзвичайно варіативні асоціації. У цьому випадку логічніше не пропонувати респондентові абстрактних семантичних конструкцій і відразу перейти до переліку варіантів відповідей (Лапшова, 2018, с. 111). Аналогічний варіант пропонується й С. Садменом і Н. Бредберном, які в категорію «рід занять» відносять питання про спеціальність, а в якості додаткових – про способи оплати праці (Sudman, Bradburn, & Wansick, 1992, р. 215).

Розглянуті підходи – лише один варіант операціоналізації, що відбиває невелику частину складного концепту. С. Садмен і Н. Бредберн, описуючи специфіку питань про зайнятість і рід занять, приводять десяток питань, зв'язаних

множинними переходами й докладними інструкціями інтерв'юєрові. Ускладнення інструментарію в цьому випадку більш ніж виправдано: інтерв'юєр повинен коректно підвести респондента до перерахування фактологічних даних, а не підтримувати відтворення оціночних ситуативних суджень, «приблизних» відповідей респондента й округлювань, що допускаються інтерв'юєром (Sudman, Bradburn, & Wansick, 1992, p. 220).

До особливостей питання про соціальний статус варто віднести ще одну обставину. Варіанти відповідей можуть бути розташовані таким чином, що створюють уявлення про якусь ієрархію, статусне розташування позицій, одну з яких повинен визначити для себе респондент. Тому для багатьох варіантів відповіді, у якому використовується слово «керівник», є таким, що відлякує і, незважаючи на те що респондент є скоріше фахівцем, сусідство цього варіанта в одній позиції з керівною посадою змушує людину вибирати наступний за списком варіант – наприклад, «службовець, технічний виконавець». Видимість ординарного рівня виміру – основне джерело помилок у питанні про професійний статус.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що для отримання найбільш універсальної шкали вимірювання соціального статусу, вона повинна бути номінальною, охоплювати усі групи населення, бути логічно-зрозумілою для респондента та легкою для інтерв'юєра. За цими критеріями можна виділити 6 номінацій – студент, робочий, службовець, підприємець, пенсіонер, непрацюючий.

Робітник – людина зайнята фізичною працею. До цієї категорії відносяться всі, хто зайнятий виключно механічною працею, зв'язаною з лагодженням, складанням різних механізмів, переміщенням об'єктів, видобутком корисних копалин, прибиранням, боротьбою зі шкідниками, ремонтними, монтажними, демонтажними, будівельними роботами, насадженням, доглядом і збиранням врожаю та іншими видами діяльності, що потребують застосування фізичної сили.

Службовці – зайняті в сфері інтелектуальної праці – це лікарі, педагоги, наукова і творча інтелігенція, працівники сфери культури і мистецтва, управлінці, держслужбовці, працівники силових і охоронних структур, бригадири, начальники дільниць, підрозділів, цехів, інженери, працівники фінансово-економічної, юридичної, соціальної, інформаційної сфери та інших, які потребують прийняття рішень, пов'язаних з розумовою діяльністю і вимагають вищої або середньо-спеціальної освіти.

Студенти – люди, основним родом занять яких є навчання. До них належать учні училищ, коледжів, ЗВО, аспіранти.

Підприємці – ділові люди, антрепренери, особи, що займаються власним бізнесом, комерцією, що

мають свою справу з метою отримання прибутку або іншої вигоди.

Непрацюючі – представники економічно активної частини населення, які не мають на даний момент місця роботи. Сюди також відносяться люди, що знаходяться в декретній відпустці, домогосподарки.

Пенсіонери – особи, які отримують пенсію – регулярну грошову допомогу, що виплачується особам, які досягли пенсійного віку або мають інвалідність.

Ці номінації замикають на собі та відображають не тільки основний рід діяльності, але й як мінімум одну із таких характеристик, як освіта та дохід представників кожної з груп. Дана шкала, звісно, потребує апробації та, можливо, уточнення в ході подальших досліджень.

Висновки.

Аналіз існуючих підходів до вимірювання соціального статусу показує, що питання його оцінки є складним і багатоаспектним. Існують різні методики, які пропонують використання як однокритеріальних, так і мультикритеріальних показників, проте жоден з них не проявив себе в якості універсального та має ряд критичних недоліків, що робить таку важливу характеристику, як соціальний статус, непопулярною при проведенні соціологічних досліджень. Хоча саме соціальний статус, як основна характеристика респондента могла б дати більш реальну картину розподілу суспільної думки серед представників різних груп населення.

Одним із важливих аспектів є розуміння того, що соціальний статус не є статичною характеристикою. Він змінюється протягом життя людини під впливом різних факторів, таких як професійний розвиток, рівень освіти, сімейне середовище тощо. Емпіричні моделі, що враховують ці фактори, можуть надати більш реалістичні й достовірні результати.

Основними критеріями активності особистості є спрямованість на певні інтереси, потреби, цінності; особливості їх прийняття і реалізації. Загалом соціальний статус особистості є багатомірною характеристикою. Вона інтегрує всю особистісну структуру, забезпечує людині певний рівень включеності в життєдіяльність соціального середовища та її самовизначення як суб'єкта власного життєвого шляху та способу життя.

Для практичного застосування концепції соціального статусу важливо розробити шкали, які будуть зрозумілими для респондентів та зручними для використання інтерв'юєрами. Важливою умовою є охоплення всіх груп населення, що дозволить отримати репрезентативні дані про соціальну структуру суспільства. Пропоновані номінації, такі як студент, робітник, службовець, підприємець, пенсіонер та непрацюючий, можуть бути корисними, але потребують подальшого тестування і уточнення.

Загалом, подальше дослідження методів вимірювання соціального статусу та їх удосконалення є необхідним для розвитку соціологічної науки. Використання більш точних і надійних методик вимірювання дозволить отримувати більш достовірні

дані, що сприятимуть глибшому розумінню соціальної структури та динаміки в суспільстві. Це, в свою чергу, дозволить більш ефективно аналізувати суспільну думку та приймати обґрунтовані рішення в різних сферах суспільного життя.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бондаренко, В. А. (2019). *Соціальна стратифікація: Теорія та практика*. Київ: Либідь.
- Калашнікова, Л. В. (2018). *Організація діяльності соціологічних служб*. (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів). Миколаїв: Видавництво ЧНУ імені Петра Могили.
- Кривошеїн, В. В. (2023). Полстерський підхід versus соціологічний підхід щодо проведення електоральних досліджень. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 6 (1), 89-99.
- Лапшова, Н. С. (2018). Теоретичні підходи до аналізу типології соціального статусу особистості. *Український психологічний журнал: збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 1, 106-121.
- Паніна, Н. В. (2007). *Технологія соціологічного дослідження*. Київ: Інститут соціології Національної академії наук України.
- Тюльпа, Т. М. (2016). *Основи соціалізації особистості*. (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка.
- Blalock, H. M. (2018). *Social Statistics*. Prentice-Hall.
- Blau, P. M. (2017). *Inequality and Heterogeneity: A Primitive Theory of Social Structure*. New York: Free Press.
- Goldthorpe, J. H. (2020). *Social Mobility and Class Structure in Modern Britain*. Clarendon Press.
- Gottdiener, M., Hohle, R., & King, C. (2019). *The New Urban Sociology*. New York: Routledge.
- Sorokin, P. A. (2019). *Social and Cultural Mobility*. Glencoe: Free Press.
- Sudman, S., Bradburn, N. M., & Wansick, B. (1992). *Asking Questions: A Practical Guide to Questionnaire Design*. San Francisco: Jossey-Bass.

REFERENCES

- Blalock, H. M. (2018). *Social Statistics*. Prentice-Hall.
- Blau, P. M. (2017). *Inequality and Heterogeneity: A Primitive Theory of Social Structure*. New York: Free Press.
- Bondarenko, V. A. (2019). *Social stratification: Theory and practice*. Kyiv: Lybid.
- Goldthorpe, J. H. (2020). *Social Mobility and Class Structure in Modern Britain*. Clarendon Press.
- Gottdiener, M., Hohle, R., & King, C. (2019). *The New Urban Sociology*. New York: Routledge.
- Kalashnikova, L. V. (2018). *Organization of activities of sociological services*. (Study guide for students of higher educational institutions). Mykolaiv: ChNU Publishing House named after Petro Mohyla.
- Kryvoshein, V. V. (2023). The pollster approach versus the sociological approach to electoral research. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 6 (1), 89-99.
- Lapshova, N. S. (2018). Theoretical approaches to the analysis of the typology of the social status of the individual. *Ukrainian Psychological Journal: Collection of Scientific Works of Taras Shevchenko Kyiv National University*, 1, 106-121.
- Panina, N. V. (2007). *Technology of sociological research*. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine.
- Sorokin, P. A. (2019). *Social and Cultural Mobility*. Glencoe: Free Press.
- Sudman, S., Bradburn, N. M., & Wansick, B. (1992). *Asking Questions: A Practical Guide to Questionnaire Design*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Tulpa, T. M. (2016). *Basics of personality socialization*. (Study guide for students of higher educational institutions). Glukhiv: Glukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenka.